

FI

FI

FI

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel 16.12.2008
KOM(2008) 868 lopullinen

**KOMISSION TIEDONANTO EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE,
EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE SEKÄ ALUEIDEN
KOMITEALLE**

**Uudet taidot uusia työpaikkoja varten
Työmarkkinoiden ja ammattitaitotarpeiden ennakoiminen ja yhteensovittaminen**

{SEC(2008) 3058}

SISÄLLYSLUETTELO

1.	Uudet taidot: avain työpaikkojen lisäämiseen ja parantamiseen.....	3
1.1.	<i>Ammattitaitohaasteeseen vastaaminen</i>	3
1.2.	<i>Ammattitaidon kohentaminen kaikilla tasoilla ja työllistyvyyden edistäminen</i>	3
1.3.	<i>Ammattitaidon yhteensovittaminen työmarkkinoiden tarpeisiin</i>	4
1.4.	<i>Ammattitaidon arviointia, ennakointia ja yhteensovittamista koskevien Euroopan unionin valmiuksien parantaminen</i>	5
2.	Vuoteen 2020 ulottuva ensimmäinen arviointi ammattitaidoista ja työmarkkinoiden tarpeista	6
2.1.	<i>Pitkän aikavälin suuntaukset työpaikkojen luomisessa ja työvoiman tarjonnassa</i>	6
2.1.1.	Enenevästi palvelualan hallitsevat laajenevat työmarkkinat.....	6
2.1.2.	Työvoimapulan riski ja tarve nostaa työllisyysastetta	7
2.2.	<i>Ammattitaitotarpeeseen ja ammatteihin liittyvät suuntaukset</i>	8
2.2.1.	Suuremmat taitovaatimukset kaikissa ammateissa	8
2.2.2.	Korkeaa ammattitaitoa vaativien työpaikkojen merkittävä lisääntyminen ja työmarkkinoiden polarisoitumisen riski.....	9
3.	Ennakointi ja yhteensovittaminen: uudet taidot uusia työpaikkoja varten -aloite	12
3.1.	<i>Ammattitaidon tarjonnan ja kysynnän kohtaamattomuuden ongelmaan puuttuminen</i>	12
3.2.	<i>Unionin ennakointivalmiuksien lujittaminen</i>	13
3.3.	<i>Kansainvälisen yhteistyön syventäminen</i>	14
3.4.	<i>Yhteisön välineiden käyttöönotto</i>	15

1. UUDET TAIDOT: AVAIN TYÖPAIKKOJEN LISÄÄMISEEN JA PARANTAMISEEN

1.1. Ammattitaitohaasteeseen vastaaminen

Taluskriisin ankaruus vaikeuttaa maailmantalouden tulevaisuuden ennakointia poikkeuksellisen paljon. Euroopan elpymiskehityksen käynnistämiseksi on kuitenkin erittäin tärkeää lisätä inhimillistä pääomaa ja työllistyvyyttä parantamalla osaamista. Taitojen parantaminen ei kuitenkaan riitä: ammattitaidon tarjonnan ja työmarkkinoiden kysynnän parempi yhteensovittaminen on aivan yhtä tärkeää.

Osana komission ehdottamaa Euroopan talouden elvytyssuunnitelmaa,¹ jonka tarkoituksena on auttaa Eurooppaa lievittämään välittömän kriisin vaikutuksia ja toteuttaa toimia talouden elvyttämiseksi, komissio käynnisti työllisyyden tukemista koskevan laajan eurooppalaisen aloitteen. Aloitteen avulla pyritään edistämään irtisanottujen työntekijöiden työllisyyttä ja uudelleenintegroitumista työmarkkinoille aktiivointia, uudelleenkoulutusta ja taitojen parantamista koskevin toimenpitein.

Taitojen parantaminen on ratkaisevan tärkeää Euroopan lyhyen aikavälin elpymisen ja pidemmän aikavälin kasvun ja tuottavuuden, sen työpaikkojen ja muutosvalmiuden, oikeudenmukaisuuden, sukupuolten tasa-arvon ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden kannalta.

Kaikkialla Euroopassa siirtyminen vähäpäästöiseen talouteen ja tietoperustaisen talouden kasvava merkitys, erityisesti tieto- ja viestintätekniikan sekä nanoteknologian leviäminen, tarjoaa huomattavan potentiaalin kestävien työpaikkojen luomiselle. Myös globalisaatio, väestön ikääntyminen, kaupungistuminen ja sosiaalisten rakenteiden muuttuminen kiihdyttävät muutosvauhtia työmarkkinoilla ja lisäävät osaamisvaatimuksia. Uusien taitojen ja valmiuksien kehittäminen, jotta saadaan hyödynnettyä taloudellisen elpymisen mahdollisuuksia täysimääräisesti, on ensisijaisen tärkeää ja samalla haaste EU:n ja jäsenvaltioiden viranomaisille, koulutuksen tarjoajille, yrityksille, työntekijöille ja opiskelijoille.

Väestön ammattitaitoprofiilit ja työllisyyden alakohtainen jakautuminen poikkeavat toisistaan merkittävästi jäsenvaltioittain ja alueittain. Seurannan parantaminen, arviointi ja ennakointi sekä ammattitaidon tarjonnan ja kysynnän yhteensovittaminen ovat ratkaisevia sekä kriisin työllisyysvaikutusten käsittelyn että EU:n työvoiman pitkän aikavälin työnäkymien kannalta.

1.2. Ammattitaidon kohentaminen kaikilla tasoilla ja työllistyvyyden edistäminen

Ammattitaidon kohentaminen on keskeisen tärkeää oikeudenmukaisuuden takaamiseksi, koska matalan taitotason työntekijät ovat haavoittuvampia työmarkkinoilla ja saattavat joutua ensimmäisinä kärsimään kriisin vaikutuksista. Taitojen kohentaminen ei ole ainoastaan huipputeknologian alojen korkeasti koulutetuille työntekijöille kuuluva ylellisyys, vaan se on välttämätöntä kaikille. Matalasti koulutetut aikuiset hyödyntävät seitsemän kertaa epätodennäköisemmin

¹ Komission tiedonanto KOM(2008) 800.

elinikäisen oppimisen mahdollisuutta kuin korkeasti koulutetut; ikääntyvän työvoiman taitojen lisäämiseksi ja mukauttamiseksi tehdään liian vähän. Jäsenvaltioiden koulutus- ja työllisyyspolitiikoissa on keskityttävä taitojen lisäämiseen ja mukauttamiseen ja parempien oppimismahdollisuuksien tarjoamiseen kaikilla tasoilla korkeasti koulutetun ja talouselämän tarpeita vastaavan työvoiman kehittämiseksi. Myös yritysten on nykytilanteessa erittäin tärkeää investoida inhimilliseen pääomaan ja parantaa henkilöstöjohtamistaan. Sukupuolten tasa-arvo on avaintekijä pyrittäessä vastaamaan uusiin ammattitaitotarpeisiin.

EU:n koulutusjärjestelmien oikeudenmukaisuuden ja tehokkuuden parantaminen on erittäin tärkeää, jotta voidaan välttää tuhlamasta henkilöstö- ja taloudellisia resursseja sekä parantaa työllistyvyyttä ja vähentää eriarvoisuutta.² Samalla kun taitojen parantamisesta aiheutuu kustannuksia ja se edellyttää tarkastelua taloudellisen kestävyuden näkökulmasta, keskipitkän ja pitkän aikavälin yksityiset, verotukselliset ja yhteiskunnalliset edut ovat todennäköisesti alkukustannuksia suuremmat. Sen lisäksi, että pätevä työvoima edistää tuottavuutta, investoinnit hyvin suunniteltuihin elinikäisen oppimisen järjestelmiin saattavat suuressa määrin tasoittaa ammattitaidon puuttumisesta aiheutuvia taloudellisia kustannuksia. Vaikka talouden laskusuunta lisää julkisiin ja yksityisiin menoihin kohdistuvia paineita, nyt ei ole oikea hetki vähentää panostusta koulutukseen, ammattitaitoihin tai aktiivisiin työllisyystoimiin.

Koulutusjärjestelmien on tuotettava ennakoitavissa olevien uusien työpaikkojen luonteen edellyttämiä uusia kykyjä sekä parannettava työvoimaan jo kuuluvien aikuisten mukautuvuutta ja työllistyvyyttä. Hyvän varhaislapsuuden ja peruskoulutuksen tarjoaminen kaikille, koulutustason parantaminen ja se, että ehkäistään koulunkäynnin keskeyttämistä, ovat keskeisessä asemassa pyrittäessä varmistamaan, että ihmisillä on tarvittavaa avainosaamista ja myös ammattitaidon päivittämisen edellyttämät perustaidot ja opit.³

1.3. Ammattitaidon yhteensovittaminen työmarkkinoiden tarpeisiin

Kasvavan työttömyyden hallinta edellyttää aiempaa parempaa ammattitaidon yhteensovittamista. Ammattitaidon tarjonnan ja kysynnän kohtaamattomuus työmarkkinoilla on ollut kasvava huolenaihe useimmissa jäsenvaltioissa. Epätäydellisen informaation ja rakenteellisten jäykkyyksien vuoksi työntekijöille ja yrityksille ei tarjota oikeaa osaamisen tasoa oikeilla aloilla, mikä vahingoittaa erityisesti pienten yritysten kilpailukykyä. EU:n yliopistoihin ja koulutusjärjestelmiin perustuva taitokoostumus ei kaikilta osin tue todellista innovaatiovetoa taloutta. Perinteiset sukupuolisidonnaiset mallit vaikuttavat edelleen nuorten miesten ja naisten koulutus- ja ammatinvalintoihin. Sukupuolten eriarvoisuuden vähentäminen eri aloilla ja ammateissa saattaisi olla osittainen ratkaisu tulevaan ammattitaidon puutteeseen esimerkiksi tekniikan ja johtamisalan ammateissa.⁴

² Komission tiedonanto ”Eurooppalaisten koulutusjärjestelmien tehokkuus ja tasapuolisuus” – KOM(2006) 481, 8.9.2006.

³ Elinikäisen oppimisen avaintaitoja koskeva eurooppalainen viitekehys, Euroopan parlamentin ja neuvoston suositus 2006/962/EY, annettu 18.12.2006.

⁴ Komission raportti naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta vuonna 2009, pian ilmestytävä komission tiedonanto ”Nuorten saaminen täysipainoisemmin mukaan koulutukseen, työelämään ja yhteiskunnan toimintaan” – KOM(2007) 498, 4.9.2007.

Työntekijöiden vapaan liikkuvuuden esteiden, muun muassa hallinnollisten esteiden, poistaminen EU:ssa samoin kuin avoimempi tiedottaminen työmarkkinasuuntauksista ja ammattitaitovaatimuksista auttaisi osaltaan edistämään ammatillista, alojenvälistä ja maantieteellistä liikkuvuutta sekä mahdollistaisi ihmisten taitojen ja työmahdollisuuksien aiempaa paremman yhteensovittamisen. Koulutuksenaikaiset liikkuvuusjaksot (esim. Erasmus- ja Leonardo-ohjelmissa) avartavat ihmisten suhtautumista liikkuvuusmahdollisuuksiin myöhemmin tyouralla. Tehokkaampi ja tuloksellisempi työnhaku edellyttää parempaa koordinoitua eri politiikanalojen ja työmarkkinainstituutioiden, erityisesti julkisten työnvälityspalvelujen ja sosiaaliturvajärjestelmien välillä.

Komissio korostaa ja Euroopan maahanmuutto- ja turvapaikkasopimuksessa korostetaan, että kolmansien maiden työntekijöiden työllisyys ja maantieteellinen liikkuvuus voivat auttaa vähentämään ammattitaidon tarjonnan ja kysynnän kohtaamattomuutta ja taata, että työntekijöiden taitoja voidaan hyödyntää optimaalisesti.⁵ Siirtolaisten ja heidän jälkeläistensä menestyksekkäs integraatio on ratkaisevan tärkeää EU:n taloudelle ja yhteiskunnille.

1.4. Ammattitaidon arviointia, ennakoitua ja yhteensovittamista koskevien Euroopan unionin valmiuksien parantaminen

Työmarkkinoiden ja ammattitaitovaatimusten seurannan ja ennakkoinnin parantaminen on välttämätöntä, jotta voidaan auttaa ihmisiä palaamaan työmarkkinoille, helpottaa yhteensovittamista olemassa oleviin työpaikkoihin ja suunnata taitojen kehittämistä pitkän aikavälin työnäkymiä edistävästi. Osaamisen ja tulevien työmarkkinatarpeiden ennakoitua, arviointia ja yhteensovittamista koskevien jäsenvaltioiden ja unionin valmiuksien merkittävä parantaminen on edellytys tuloksellisten työllisyys- ja koulutuspolitiikkojen ja yksilöllisten uravalintojen suunnittelulle. Tällaiset parantuneet valmiudet saattavat olla kasvuun ja työllisyyteen tähtäävän strategian mukaisten integroitujen joustoturvapolitiikkojen menestyksen kannalta avainasemassa, kuten EU:n joustoturvavaltuuskunta on korostanut.⁶

Eurooppa-neuvosto korosti maaliskuussa 2008, että panostus ihmisiin ja työmarkkinoiden uudistaminen on yksi Lissabonin strategian neljästä ensisijaisesta alasta, ja kehotti komissiota ”esittämään Euroopan tulevista osaamisvaatimuksista vuoteen 2020 ulottuvan kattavan arvion, jossa otetaan huomioon muuttuvan teknologian ja väestön ikääntymisen vaikutukset, ja ehdottamaan toimia, joilla tulevia tarpeita voitaisiin ennakoida”.

Vastaukseksi Eurooppa-neuvoston tekemään toimeksiantoon tämän tiedonannon 2 luvussa esitetään vuoteen 2020 ulottuva ensimmäinen arviointi tulevista ammattitaitovaatimuksista. Tämä analyysi ei voi kuitenkaan olla kertaluonteinen toimenpide. Sen jälkeen tarvitaan jatkuvaa strategista ponnistelua uusien alojen osaltaan kannustaessa kasvua ja työpaikkojen luomista; uusien kehityssuuntien integroimiseksi arviointeja on päivitettävä määräajoin.

⁵ Komission tiedonanto ”Euroopan yhteinen maahanmuuttopolitiikka” – KOM(2008) 359, 17.6.2008.

⁶ Komission tiedonanto ”Päämääränä yhteiset joustoturvaperiaatteet” – KOM(2007) 359, 27.6.2007. Joustoturvavaltuuskunnan raportti neuvostolle, joulukuu 2008.

Tätä varten 3 luvussa ehdotetaan tapoja parantaa valmiuksia asteittain ja esitetään arvio taidoista ja työmarkkinoiden tarpeista kasvuun ja työllisyyteen tähtäävän EU:n strategian yhteydessä. Tämän aloitteen lisäksi komissio ehdottaa ajanmukaistettuja strategisia puitteita eurooppalaiselle koulutusalan yhteistyölle jäsenvaltioiden tukemiseksi pyrkimyksissä parantaa ammattitaitoa elinikäisen oppimisen avulla.

2. VUOTEEN 2020 ULOTTUVA ENSIMMÄINEN ARVIOINTI AMMATTITAIIDOISTA JA TYÖMARKKINOIDEN TARPEISTA

Vuoden 2008 toisen puoliskon odottamaton talouskriisi havainnollistaa ennakoinnin rajoituksia. Monia niistä taidoista ja työpaikoista, jotka näyttävät olevan yhteisiä EU:n kansalaisille vuonna 2020 – esimerkiksi ”puhtaan” teknologian käytössä tapahtuvien muutosten seurauksena – ei voida edes kuvitella tällä hetkellä. Vaikka ennuste ei pysty tarjoamaan täsmällistä käsitystä tulevaisuudesta, se voi antaa vihjeitä yleisistä suuntauksista ja tuoda esiin poliittisten toimien tarpeen.⁷

Komission arvioinnin perusteella voidaan tehdä kolme pääasiallista johtopäätöstä: ensiksikin sekä keskipitkän että pitkän aikavälin edellytykset sekä uusien että korvaavien työpaikkojen luomiselle Euroopassa ovat hyvät. Toiseksi osaamis-, valmius- ja pätevyysvaatimukset kasvavat merkittävästi kaikentyyppisillä ammattialoilla ja kaikilla tasoilla. Kolmanneksi on tarpeen taata parempi pitkän aikavälin yhteensovittaminen ammattitaidon tarjonnan ja työmarkkinoiden kysynnän välillä.

Tämä ensiarviointi perustuu suurelta osin Euroopan ammatillisen koulutuksen kehittämiskeskukseen (Cedefop) kesäkuussa 2008 laatimaan yksityiskohtaiseen ennusteeseen tulevasta ammattitaitotarpeesta.⁸ Tarkemmat tiedot, menetelmät ja kuvaus jäsenvaltioiden ennusteista esitetään tämän tiedonannon liitteenä olevassa valmisteluasiakirjassa.

2.1. Pitkän aikavälin suuntaukset työpaikkojen luomisessa ja työvoiman tarjonnassa

2.1.1. Enenevästi palvelualan hallitsevat laajenevat työmarkkinat

Cedefopin analyysin mukaan on odotettavissa, että EU-25:ssä avautuu noin 100 miljoonaa työpaikkaa⁹ vuosina 2006–2020: 19,6 miljoonan uuden työpaikan lisäksi saattaa syntyä 80,4 miljoonaa korvaavaa työpaikkaa, kun työntekijöitä siirtyy eläkkeelle tai poistuu työmarkkinoilta.

Viimeaikaisesta laskusuunnasta huolimatta on todennäköistä, että EU:n työpaikkojen alakohtaisessa jakautumisessa havaittava hidas mutta vakaa siirtyminen maataloudesta ja perinteisestä teollisuudesta palveluihin jatkuu edelleen. Vuonna 2020 lähes kolme neljäsosaa työpaikoista on palvelualalla.

⁷ Ennakointia koskevien rajoitusten ja menetelmien osalta ks. komission valmisteluasiakirja (SWD).

⁸ Cedefop, *Skill Needs in Europe. Focus on 2020*. Luxemburg, 2008.

⁹ Bulgariaa ja Romaniaa ei ole sisällytetty tähän ennakoarvioon. Ne sisällytetään arvioiden ensimmäiseen päivitykseen.

Erityisesti liike-elämän palveluihin liittyviä palvelualan työpaikkoja syntyy todennäköisesti runsaslukuisesti vuoteen 2020 asti. Primaarisektori saattaa menettää 2,9 miljoonaa työpaikkaa samalla kun rakennusalan tilanne näyttää vakiintuvan. Teollisuuden alalla on odotettavissa 800 000 työpaikan nettomenetys, vaikka rakentaminen lisääntyy; voimakkaan korvauskysynnän vaikutuksesta teollisuuden alalla avautuu kuitenkin paljon työpaikkoja, minkä vuoksi teollisuus säilyttää keskeisen asemansa EU:n taloudessa.

Tarkasteltaessa tilannetta lyhyemmällä aikavälillä voidaan esittää yksityiskohtaisempi ennuste palvelualan suuntauksista. Vuoteen 2015 mennessä työpaikkoja odotetaan syntyvän eniten liike-elämän palvelujen (esimerkiksi tietotekniikan, vakuutusten ja konsultoinnin), terveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen, jakelun ja henkilökohtaisten palvelujen aloilla sekä hotelli- ja ravintola-alalla ja lisäksi vähäisemmässä määrin koulutuksen alalla (kaavio 1). Liike-elämän palveluja ja muita aloja koskevia arvioita saatetaan joutua tarkistamaan talouskriisin valossa.

Vähäpäästöiseen talouteen siirtymisellä on myös merkittävä vaikutus työllisyyteen erityisesti energian, veden ja jätteiden käsittelyn, rakentamisen, liikenteen, teollisuuden sekä maa- ja metsätalouden aloilla. Kansainvälisen työjärjestön mukaan ekologisten palvelujen ja tuotteiden maailmanlaajuiset markkinat todennäköisesti kaksinkertaistuvat ja saavuttavat 2 740 miljardia dollaria vuonna 2020.¹⁰

2.1.2. Työvoimapulan riski ja tarve nostaa työllisyysastetta

Demografiset suuntaukset vaikuttavat merkittävästi työvoiman tarjontaan, vaikkakin useita vuosia jatkuva työllisyysasteen kasvu tasoittaa kehitystä jossain määrin.¹¹ Eurostatin arvion mukaan EU:n työikäisen väestön (15–64-vuotiaat) määrä saavuttaa huippunsa vuonna 2012, minkä jälkeen se alkaa kutistua suurten ikäluokkien siirtyessä eläkkeelle. Koska naisten ja ikääntyvien työntekijöiden työllisyysaste nousee edelleen, tosiasiallinen työvoima kasvaa edelleen hitaasti vuoteen 2020 asti; tämän jälkeen ”ikäntymisvaikutus” painaa vaa’assa työllisyysasteen kasvua enemmän ja johtaa EU:n työvoiman kokonaistarjonnan heikkoon mutta jatkuvaan vähenemiseen; tämä vaikuttaa eri jäsenvaltioihin eri tavoin.

Siirtolaisvirrat saattavat jossain määrin tasoittaa syntyvyyden laskun vaikutusta, mutta ne eivät riitä korjaamaan väestövajetta, mikä johtuu etenkin siitä, että pitkällä aikavälillä siirtolaisväestö yleensä omaksuu asuinmaansa demografiset mallit. Määrälliset ongelmat ovat omiaan kärjistämään ammattitaidon tarjonnan ja kysynnän kohtaamattomuuteen EU:n työmarkkinoilla liittyvää laadullista ongelmaa: ammattitaidon tarjonnan ja työmarkkinoiden kysynnän yhteensovittaminen on erittäin tärkeää, jotta inhimillistä pääomaa voidaan hyödyntää tehokkaasti.

¹⁰ ILO, Green jobs: facts and figures, 2008.

¹¹ Ks. komission ensimmäinen väestökehitysraportti – SEC(2007) 638, 11.5.2007.

2.2. Ammattitaitotarpeeseen ja ammatteihin liittyvät suuntaukset

2.2.1. Suuremmat taitovaatimukset kaikissa ammateissa

Useat toisiinsa liittyvät tekijät lisäävät paremman ja paremmin mukautetun osaamisen kysyntää: tällaisia tekijöitä ovat globalisaatio ja kansainvälisen kaupan lisääntyminen, siirtyminen vähäpäästöiseen talouteen, tekniikan, erityisesti tieto- ja viestintätekniikan soveltaminen sekä työn organisoinnissa tapahtuneet muutokset, jotka samalla ovat osaltaan seurausta teknologisesti muutoksesta ja ammattitaidon kohentumisesta.¹²

Ensi vuosikymmenellä korkeasti koulutetun ja mukautumiskykyisen työvoiman kysyntä kasvaa samalla kun työpaikoista tulee entistä taitosidonnaisempia. Vaaditun koulutustason tarkastelu havainnollistaa ammattitaidon kysynnän yleistä kasvusuuntausta; taitotason arvioinnissa koulutustaso on tosin hyvin epämääräinen mittari.

Vuosina 2006–2020 korkeaa koulutustasoa vaativien työpaikkojen osuuden arvioidaan nousevan 25 jäsenvaltion EU:ssa 25,1 prosentista 31,3 prosenttiin kaikista työpaikoista; myös keskitason ammattitaitoa vaativien työpaikkojen osuus kasvaa hieman: 48,3 prosentista 50,1 prosenttiin. Tämän arvion mukaan korkeaa ammattitaitoa vaativia työpaikkoja avautuu 38,8 miljoonaa ja keskitason ammattitaidon työpaikkoja 52,4 miljoonaa. Samanaikaisesti matalan koulutustason työpaikkojen osuus laskee 26,2 prosentista 18,5 prosenttiin 10 miljoonasta avautuvasta työpaikasta huolimatta (kaavio 2).

Useimmat niin sanottujen muuta kuin ruumiillista työtä vaativien ammattien työpaikat edellyttävät erittäin päteviä työntekijöitä; työntekijät, joilla on keskitason koulutus, täyttävät lisääntyvässä määrin ammattitaitoa vaativat työpaikat. Koska kokonaiskoulutusasteen nousu on nopeampaa kuin työmarkkinoiden muuttuminen, matalan koulutustason työntekijät täyttävät ainoastaan puolet matalan ammattitaidon työpaikoista eli ns. muista töistä (kaavio 3).

Palvelujen alalla on havaittavissa kaikkia ammattitasoja koskeva ammattitaitovaatimusten selkeä laajeneminen rutiineista poikkeavien tehtävien suuntaan. Esimerkiksi tieto- ja viestintätekniikan alan asiantuntijoiden on kehitettävä markkinointi- tai johtamistaitoja; palvelualan työntekijöiden on kehitettävä asiakaslähtöisyyteen liittyviä taitoja ja digitaalista lukutaitoa. Monilla tietämyskeskeisillä aloilla tarvitaan sekä johtamistaitoja että tieteellistä asiantuntemusta. Sosiaalihuollon ja koulutuksen aloilla ammattitaidon kohentaminen edelleen on tarpeen palvelujen laadun parantamiseksi.

Tämä on osoitus siitä, että työnantajat odottavat yhä enemmän monialaisia avaintaitoja, kuten ongelmanratkaisukykyä ja analyyttisiä taitoja, itseohjautuvuutta ja viestintä- sekä kielellisiä taitoja ja yleisesti kykyä hoitaa rutiineista poikkeavia tehtäviä.

¹² SWD s. 18.

2.2.2. Korkeaa ammattitaitoa vaativien työpaikkojen merkittävä lisääntyminen ja työmarkkinoiden polarisoitumisen riski

Työpaikkojen nettolisääntymistä koskevat arviot osoittavat työpaikkojen lisääntymisen polarisoitumista tiettyihin ammatteihin, erityisesti korkeaa ammattitaitoa vaativaan työhön. Vuoteen 2020 mennessä EU-25:ssä voitaisiin luoda 17,7 miljoonaa ylimääräistä työpaikkaa korkeaa ammattitaitoa vaativiin muihin kuin ruumiillisen työn ammatteihin, joihin sijoittuisi muun muassa hallinnon, markkinoinnin, logistiikan ja myynnin alan päälliköitä, tietotekniikkajärjestelmien hallinnasta vastaavia henkilöitä sekä opetus- ja teknisen alan asiantuntijoita. Samanaikaisesti ennusteista käy ilmi, että mahdollisuudet luoda työpaikkoja ovat heikot tai jopa negatiiviset eräiden erikoisalojen työpaikkojen osalta, mutta samalla käy ilmi myös matalan ammattitaidon työpaikkojen eli ns. muiden töiden huomattava nettolisäys (5 miljoonaa) erityisesti palvelualalla – tämä koskee esimerkiksi turvallisuushenkilöstöä, kotiapulaisia, kassanhoitajia tai siivoustyöntekijöitä (kaavio 4).

Uudet tekniikat ja työn organisoinnissa tapahtuvat muutokset näyttävät johtavan työpaikkojen voimakkaaseen lisääntymiseen työasteikon molemmissa päissä (erityisesti sen yläpäässä). Uudet tekniikat eivät voi korvata korkeaa ammattitaitoa vaativille työpaikoille ominaisia rutiineista poikkeavia (esim. kognitiivisia ja viestintään liittyviä) tehtäviä eivätkä matalan taitotason työpaikkoja varsinkaan palvelualalla (esim. hoitoala tai kuorma-autonkuljetus). Keskitason ammattitaitoa vaativat rutiineista poikkeavat tehtävät ja repetitiivinen työ voidaan kuitenkin korvata automaatiolla ja tietokoneistamisella tai ulkoistaa.

Tällaista polarisoitumista on havaittavissa joissakin jäsenvaltioissa. Ilmiö ei ole kuitenkaan yksiselitteinen, ja todennäköisesti työpaikkojen nettolisääntymisen osalta havaittavaa polarisoitumissuuntausta tasoittaa merkittävästi taidoiltaan keskitasoa edustavien työntekijöiden suuri korvauskysyntä; toisaalta korvauskysyntä korostaa myös ammattitaidon kysynnän noususuuntausta.

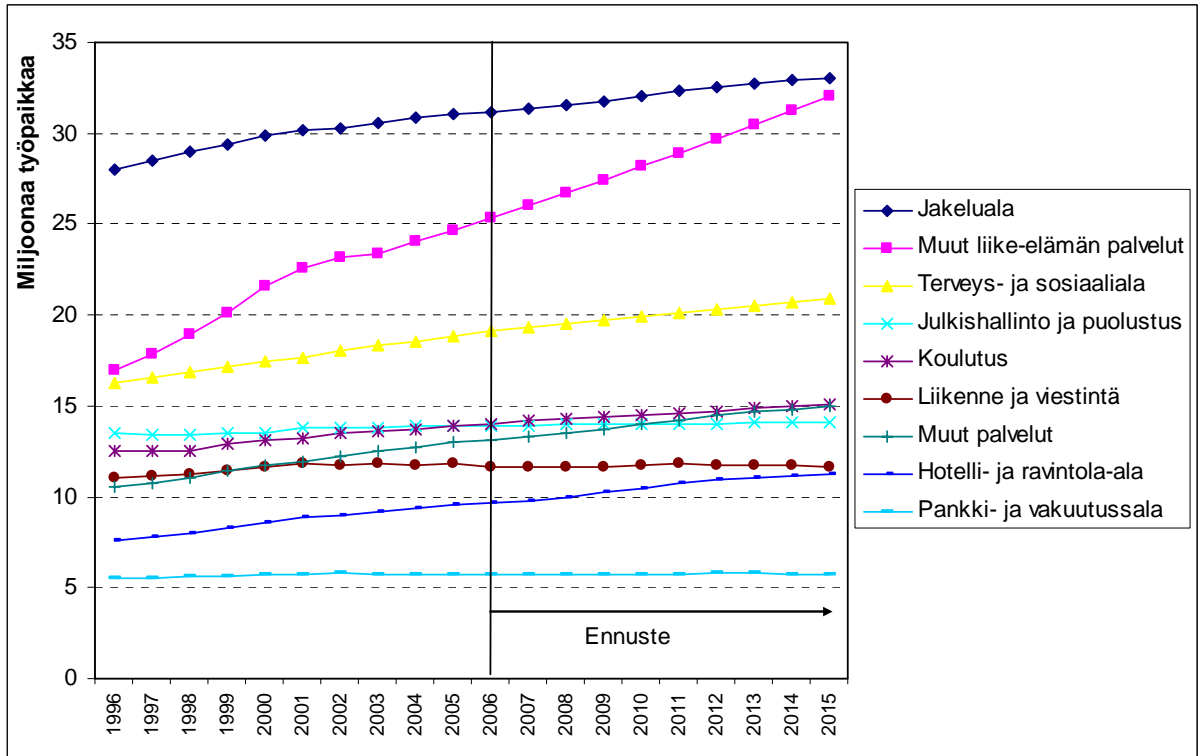
Tällaiset muutokset työmarkkinoiden kysynnässä herättävät jo huolta työpaikkojen eripalkkaisuudesta. Tulonjaon osalta EU:ssa on ollut vuodesta 1980 havaittavissa tulojen selkeä noususuuntaus työntekijöillä, joilta vaaditaan korkeaa ammattitaitoa, mutta laskusuuntaus matalan taitotason aloilla; matalan tason tai keskitason ammattitaitoa edellyttävillä aloilla palkkatasot lähenivät toisiaan.¹³

Palvelualan matalan taitotason työpaikkojen työtehtävät ovat yhä useammin rutiineista poikkeavia ja yhä vaativampia. Palkkarakenteen osalta on kuitenkin todettava, ettei näiden työpaikkojen edellyttämiä uusia valmiuksia ja taitoja edelleenkaan juuri tunnusteta rahallisesti. Tämä vaikuttaa myös naisten ja miesten eriarvoiseen kohteluun, koska naisista, erityisesti siirtolaisnaisista, kohtuuttoman suuri osa työskentelee palvelualalla.¹⁴

¹³ SWD s. 30.

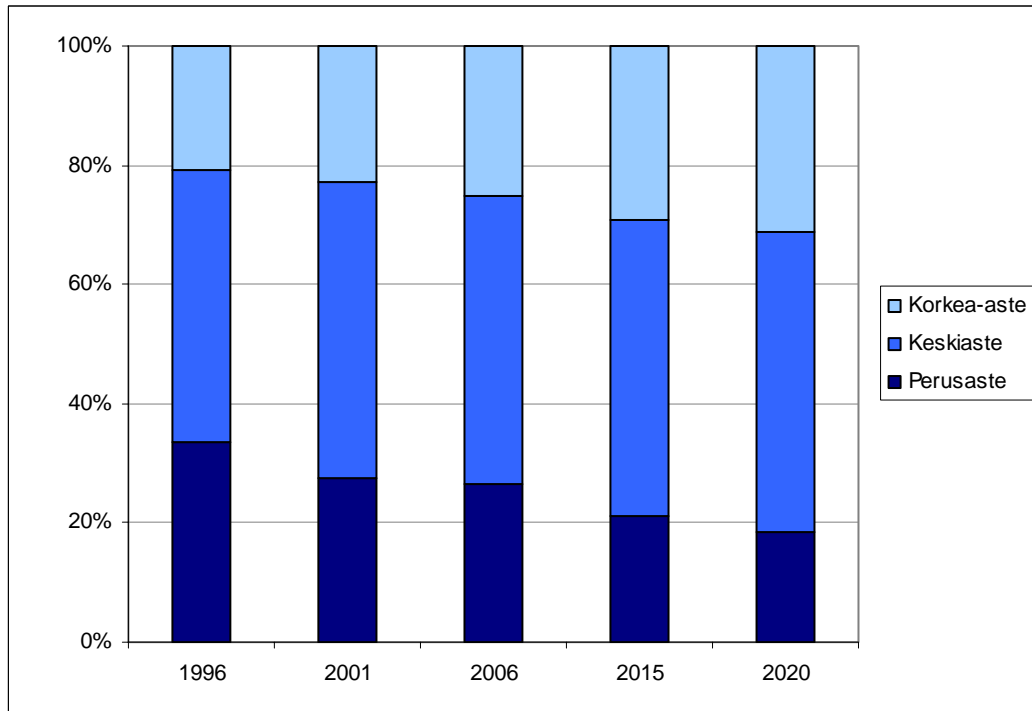
¹⁴ SWD s. 31.

Kaavio 1. Työllisyystasoa koskevat suuntaukset palvelualalla vuoteen 2015 asti, EU-25

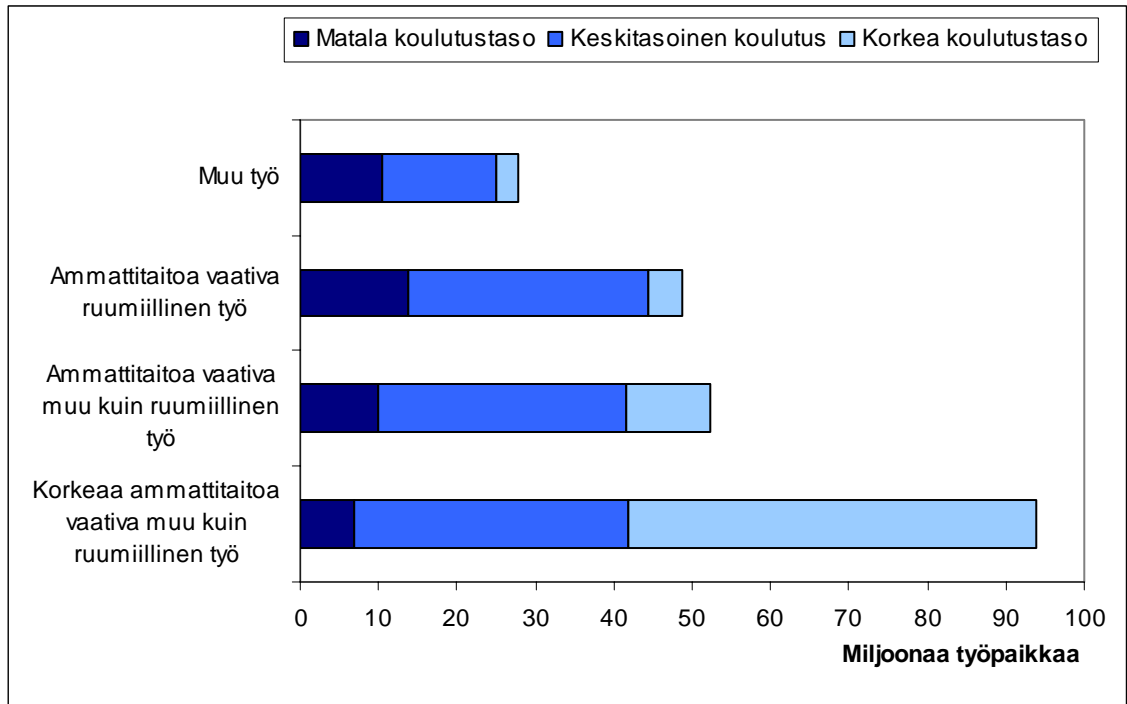
Lähde: Cedefop, 2008

Kaavio 2. Aiempi ja tuleva työpaikkarakenne koulutustason mukaan, EU-25

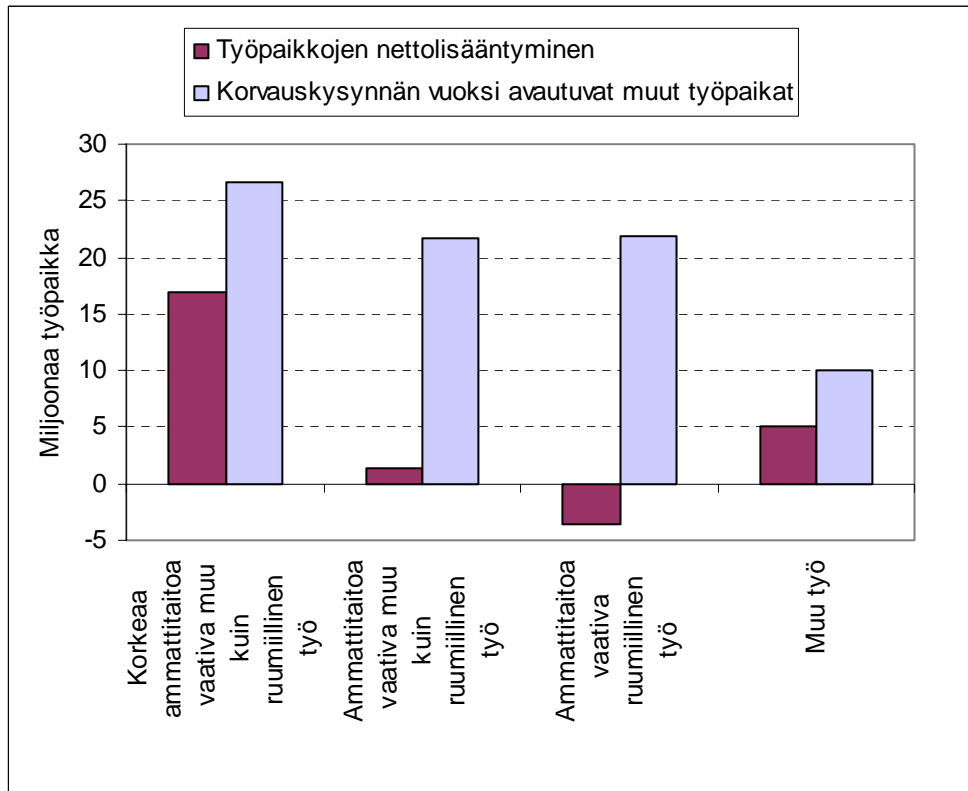
Lähde: Cedefop, 2008

Kaavio 3. Arvioidut työllisyystasot vuonna 2020 ammattia ja koulutustasoa koskevan yleisen luokituksen mukaan, EU-25

Lähde: Cedefop, 2008

Kaavio 4. Vuosina 2006–2020 avautuvat työpaikat yleisen ammattiluokituksen mukaan, EU-25

Lähde: Cedefop (2008).

3. ENNAKOINTI JA YHTEENSOVITTAMINEN: UUDET TAIDOT UUSIA TYÖPAIKKOJA VARTEN -ALOITE

Jotta voitaisiin paremmin vastata edellä kuvattuihin haasteisiin, on hyvin tärkeää edistää kattavampaa tiedottamista tulevista ammattitaito- ja työpaikkavaatimuksista EU:ssa sekä helpottaa yhteensovittamista ja ennakointia. Ohjelmassa EU:n kasvuun ja työllisyyteen tähtäävän strategian keskeiseksi osaksi määritetään tarve parantaa EU:n väestön ammattiosaamista ja tarve taata parempi yhteensovittaminen työmarkkinoiden tarpeisiin, käsitellä kriisin välittömiä työllisyys- ja sosiaalisia vaikutuksia sekä edistää unionin kilpailukykyä ja oikeudenmukaisuutta pitkällä aikavälillä. Ohjelma perustuu nykyisiin talousarvioihin ja EU:n ohjelmiin, ja siinä on neljä osaa.

3.1. Ammattitaidon tarjonnan ja kysynnän kohtaamattomuuden ongelmaan puuttuminen

Kansalliset, alueelliset ja paikalliset viranomaiset, yritykset, työmarkkinaosapuolet, koulutuksen tarjoajat ja yksityishenkilöt hyötyisivät säännöllisestä tiedottamisesta, jonka aiheena ovat EU:n lyhyen aikavälin työmarkkinamuutokset, avoimet työpaikat kaikkialla EU:ssa ja arviot ammattitaitovaatimuksista. Ammatillisen ja maantieteellisen liikkuvuuden edistämiseksi komissio

- perustaa vuonna 2009 ”Euroopan työmarkkinoiden seurantaelimen”, joka antaa määräajoin ajantasaista tietoa lyhyen aikavälin suuntauksista Euroopan työmarkkinoilla. Seurantaelin kerää, analysoi ja levittää tietoa työpaikoista ja rekisteröidyistä työnhakijoista EU:n julkisten työnvälityspalvelujen verkoston avulla ja aikanaan laajemmista lähteistä, kuten eri sektoreilta, yrityksiltä ja rekrytointitoimistoilta;
- kehittää vuodesta 2009 alkaen monikielisen ammatteja ja osaamista koskevan standardisanakirjan työpaikkatietojen laadun ja avoimuuden parantamiseksi, jotta voidaan aiempaa paremmin taata työnhakijoiden ja työpaikkojen kohtaaminen;
- luo vuonna 2009 kansalaisille avoimen ja helppokäyttöisen *Match and Map* -online-palvelun, joka tarjoaa laadullisia tietoja ammasteista ja taidoista sekä oppimis- ja koulutusmahdollisuuksista kaikkialla EU:ssa. EURESin osana ja PLOTEUS- ja EURAXESS-portaaleihin¹⁵ liitettynä se tarjoaa käyttäjän profiiliin soveltuvan selkeän maantieteellisen kartoituksen EU:n avoimista työpaikoista, palautetta siitä, minkä vuoksi työpaikat ja osaaminen eivät kohtaa, sekä tietoa oppimistilaisuuksista.

¹⁵ EURES, eurooppalainen työnvälityspalveluportaali (<http://eures.europa.eu>) sisältää tällä hetkellä 1,2 miljoonaa avointa työpaikkaa, yli 300 000 ansioluetteloa ja 17 700 rekisteröityä käyttäjää. Se tarjoaa myös tarvittavat tiedot ammatillisesta liikkuvuudesta Euroopassa. Tietoa eri puolilla Eurooppaa tarjolla olevista opiskelumahdollisuuksista tarjoava PLOTEUS-portaali (<http://ec.europa.eu/ploteus/>) houkuttelee sivuilleen yli 800 000 kävijää vuodessa. EURAXESS Researchers in Motion -Internet-sivusto sisältää työnantajille ja tutkimusta harjoittaville työntekijöille tarkoitettua työpaikkaportaalin (<http://ec.europa.eu/euraxess/jobs>), jossa julkaistaan 5 000 työpaikkaa vuosittain.

3.2. Unionin ennakoitavuuksien lujittaminen

Useimmat jäsenvaltiot kehittäväät jo ennakoitavuuksia.¹⁶ Näiden aloitteiden soveltamisala ja menetelmät vaihtelevat kuitenkin merkittävästi, ja aloitteet on saatettava yhteen osaksi järjestäytyntä toimintaa. Tähän tarkoitukseen on käytettävä Cedefopin ja Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiön resursseja ja asiantuntemusta. Komissio

- käynnistää EU:n työmarkkinoiden pitkän aikavälin tarjontaa ja kysyntää koskevan säännöllisen ja järjestelmällisen vuoteen 2020 ulottuvan arvioinnin, joka sisältää sektori-, ammatti-, pätevyystaso- ja maakohtaisen erittelyn. Ajan tasalla olevia arvioita julkaistaan kahden vuoden välein vuodesta 2010 alkaen, samoin tilannekohtaisia varhaisvaroituksia työmarkkinoiden mahdollisesta epätasapainosta;
- lisää EU:n metodologisia, analyyttisiä ja keskinäisen oppimisen valmiuksia taitojen ja työpaikkojen ennakoimiseksi. Vuodesta 2009 alkaen komissio keskittää PROGRESS-ohjelman ja elinikäisen oppimisen ohjelmien mukaiset toimet uusien valmiuksien mittaustapojen kehittämiseen;
- lisää EU:n valmiuksia arvioida vähäpäästöiseen talouteen siirtymisen työllisyysvaikutuksia.

Yritykset ovat avainasemassa ammattitaitotarpeen arvioinnissa, ja niiden pitäisi osallistua aloitteeseen aktiivisesti. Komissio

- edistää yritysten ja koulutuksen tarjoajien välistä vuoropuhelua kumppanuuksien luomiseksi, jotta voidaan vastata keskipitkän aikavälin ammattitaitotarpeeseen, ja auttaa hankkimaan tietoa työnantajien opiskelijoihin ja tutkinnon suorittaneisiin kohdistamista odotuksista tulevaisuutta koskevien kvalitatiivisten tutkimusten avulla, joista voidaan mainita muun muassa Euroopan opetushankkeiden yhteensovittamiseen tähtäävä hanke;
- lisää yritysten tietoja ja tietoisuutta ammattitaitotarpeesta ja niiden osallistumista kyseisen tarpeen ennustamiseen työnantajan tutkimusvälineen ja yritysten, erityisesti pk-yritysten, ammattitaitotarvetta koskevien kvalitatiivisten tutkimusten avulla;
- tukee yritysten, koulutuksen tarjoajien ja rekrytoinnin asiantuntijoiden foorumeja, jotta ne voivat yhdessä suunnitella kohdennettuja koulutusohjelmia ja järjestää vuotuisen ”ammattitaitoa ja työllisyyttä edistävä kumppanuus” -tapahtuman, jotta annetaan tunnustusta ammattitaidon tarjonnan ja kysynnän yhteensovittamista kaikkein innovatiivisimmin edistäneille kumppanuuksille.

¹⁶ Kansallisia aloitteita koskevan kattavan katsauksen osalta ks. SWD, 3 luku.

Sektoritaso on erityisen merkityksellinen tarkasteltaessa muutoksiin sopeutumista. Komissio on jo yhteistyössä EU:n toimielinten, työmarkkinaosapuolten ja EU:n Eurofound- ja Cedefop-virastojen kanssa kehittänyt ammattitaitotarpeen alakohtaista ennakoimista varten monialaisia ennakointimenetelmiä, joiden avulla voidaan luoda skenaarioita alan kehityksestä sekä ammatteihin ja työllisyyteen kohdistuvista vaikutuksista. Komissio

- laatii analyysin avainalojen ammattitaidosta ja työmarkkinatarpeista. Kuuttatoista alaa, jotka kattavat 75 prosenttia EU:n yksityissektorin työpaikkojen kokonaismäärästä, koskevat kattavat tulokset ovat käytettävissä vuoden 2009 puolivälissä ja sisältävät laaja-alaiset tiedot työvoiman kysynnästä ja sen vaikutuksista rakenneuudistukseen;
- keskustelee sidosryhmien, erityisesti nykyisten alakohtaisten neuvottelukomiteoiden kanssa mahdollisuudesta perustaa työllisyyttä ja ammattitaitoa käsitteleviä Euroopan tason alakohtaisia neuvostoja jäsenvaltioissa ja alueilla saatavilla olevien tietojen keräämiseksi sekä sidosryhmiltä ja koulutusjärjestelmiltä saatujen ohjeiden hyödyntämiseksi.

Jäsenvaltioiden, yritysten ja työmarkkinaosapuolten, koulutuksen tarjoajien, tutkijoiden ja kansainvälisten instituutioiden asiantuntemuksen hyödyntämistä varten komissio perustaa pienen asiantuntijaryhmän ”uudet taidot uusia työpaikkoja varten” -aloitteen tueksi. Ryhmä tarjoaa vuoden mittaan asiantuntemusta ja neuvoja, jotka koskevat analysointia, yhteisiä menetelmiä ja poliittisia reaktioita.

3.3. Kansainvälisen yhteistyön syventäminen

Maailmanlaajuiset suuntaukset ja haasteet vaikuttavat EU:hun ja muihin talouksiin, joilla puolestaan on suora vaikutus EU:n työmarkkinoihin; poliittinen vuoropuhelu ja kokemustenvaihto maailmanlaajuisen kumppanimme kanssa auttaa vastaamaan nykyisiin ja tuleviin haasteisiin. Bolognan prosessin 46 jäsenvaltion kanssa korkeakoulutuksen uudistamiseksi parhaillaan tehtävän yhteistyön lisäksi komissio aikoo tehostaa yhteistyötä kolmansien maiden ja kansainvälisten instituutioiden kanssa. Se aikoo erityisesti

- osallistua aktiivisesti aikuisten ammatillisen osaamisen arviointia koskevaan OECD:n uuteen PIAAC-ohjelmaan (Programme for the Assessment of Adult Competences) samanaikaisesti oppimis- ja korkeakoulutuksen tuloksia koskevien tämänhetkisten PISA- ja AHELO-ohjelmien kanssa. Komissio aikoo myös tehdä yhteistyötä OECD:n kanssa ammattitaidon kysynnän muutosten ja ammattitaidon tarjonnan ja kysynnän kohtaamattomuutta osoittavia indikaattoreita koskevien kvalitatiivisten tutkimusten kehittämiseksi;
- tehdä yhteistyötä Kansainvälisen työjärjestön (ILO) kanssa erityisesti tiedonjakofoorumin kehittämiseksi ja osaamiseen ja työpaikkoihin kohdistuvien ilmastonmuutospolitiikkojen yleisvaikutusten arvioimiseksi;
- tehostaa tämänhetkistä vuoropuhelua kolmansien maiden, erityisesti Kiinan, Intian, Yhdysvaltojen ja Kanadan kanssa ennakointia ja menetelmiä koskevan yhteisen tutkimuksen ja yhteistyön tekemiseksi;

- kehittää poliittista vuoropuhelua naapurimaiden kanssa, itäisen kumppanuuden piirissä ja Euroopan koulutussäätiön tukeman Välimeren unionin kanssa erityisesti ammatillisen koulutuksen alan ja kansallisten tutkintojen viitekehysten kehittämiseksi.

3.4. Yhteisön välineiden käyttöönotto

Pyrkimykset elvyttää taloutta kohentamalla voimakkaasti ammattitaitoa voivat onnistua vain, jos kaikki jäsenvaltioiden sidosryhmät toimivat yhdessä hyödyntäen seuraavia yhteisön politiikkoja, rahoitusvälineitä ja prosesseja:

- kasvu- ja työllisyysstrategia sekä avoimen koordinoitimenetelmän piiriin kuuluvat keskinäistä oppimista koskevat ohjelmat tarjoavat yleisen poliittisen kehityksen ”uudet taidot uusia työpaikkoja varten” -aloitteelle. Komission elvytysuunnitelmassa korostetaan, että joustoturvapolitiikkojen painokkaampi korostaminen siten, että painopisteessä ovat aktivointitoimet, uudelleen koulutus ja ammattitaidon kohentaminen, on hyvin tärkeää työllistyvyyden edistämisen ja työmarkkinoita koskevan uudelleen integroitumisen kannalta;
- ajan tasalle saatettu koulutusyhteistyötä koskeva strateginen kehys saattaa kannustaa koulutuksen tarjoajien sekä yhteiskunnallisten ja taloudellisten toimijoiden välisiin innovatiivisiin kumppanuuksiin ja edistää joustavampia kysyntävetoisia järjestelmiä. Eurooppalaisen tutkintojen viitekehityksen täytäntöönpano lisää todennäköisesti tutkintojen avoimuutta ja auttaa hyödyntämään lisäoppimismahdollisuuksia. Yhteistyötä ammatillisen koulutuksen alalla koskevaan Kööpenhaminan prosessiin sisällytetään uusi painopisteala työmarkkinayhteyksien parantamiseksi;
- ”viides vapaus” – tiedon vapaa liikkuvuus – jota kevään 2008 Eurooppa-neuvosto vaati, tukee ”uudet taidot uusia työpaikkoja varten” -aloitteen kehittämistä. Se edistää niin sanottujen tietotyöntekijöiden liikkuvuutta rajojen yli ja alojen välillä ja auttaa siten kysynnän ja tarjonnan yhteensovittamisessa korkean osaamisen tasolla;
- ”uudet taidot uusia työpaikkoja varten” -aloite kuuluu kaikilta osin Euroopan sosiaalirahaston (ESR) soveltamisalaan. Useat jäsenvaltiot ovat jo määritelleet ESR:n ohjelmakauden 2007–2013 ensisijaiseksi tavoitteekseen politiikkojen ja palvelujen kehittämisen ammattitaitotarpeeseen ja työmarkkinoiden ammattitaidon tarjonnan ja kysynnän kohtaamattomuuteen liittyvien asioiden käsittelemiseksi, mukaan luettuina toimet, joilla tähdätään sukupuolten tasapuoliseen edustukseen ja ammatinvalinnan ohjaukseen. Komissio tarjoaa jäsenvaltioille menettelyohjeita, jotta taataan ESR:n varojen optimaalinen käyttö;
- myös Euroopan aluekehitysrahasto (EAKR) voi tukea ammattitaidon kehittämistä ja ennakkointia edistämällä tulevan teknologian ennakkointia, innovointia, tutkimusta, kehittämistä ja viestintäinfrastruktuuria sekä koulutuslaitosten välistä rajat ylittävää yhteistyötä yhteistyötä;
- Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto (maaseuturahasto) panostaa innovointiin, uusiin tekniikoihin sekä tutkimukseen ja kehittämiseen ja tukee toimia maanviljelijöiden, metsänhoitajien ja elintarvikejalostajien sekä yleensä

maaseutuväestön ammattitaidon kohentamiseksi koulutuksen ja tiedottamisen avulla sekä levittämällä tietoa;

- komission ehdotuksessa Euroopan globalisaatorahastosta (EGR) annetun asetuksen muuttamiseksi annetaan mahdollisuus tehostaa toimia ammattitaidon kohentamiseksi;
- myös kolmansien maiden kansalaisten kotouttamista koskevasta ESR:ää täydentävästä rahastosta voidaan tukea maahanmuuttajien ammattitaidon kohentamista ja mukauttamista erityisesti tukemalla matkaa edeltäviä toimia (esim. ammatillista koulutusta ja kielikoulutusta) lähtömaassa ja kielikursseja asuinvaltiona olevassa jäsenvaltiossa;

Euroopan työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu on erittäin tärkeä väline, jonka avulla työmarkkinaosapuolet saadaan investoimaan oikeisiin taitoihin koulutuksen ja elinikäisen oppimisen avulla. Komissio kehottaa työmarkkinaosapuolia kehittämään yhteisiä aloitteita ammattitaidon ennakoinnin ja kohentamisen edistämiseksi sekä osallistumaan lyhyen aikavälin rakenneuudistukseen.

Ammattitaidon kohentaminen on ratkaisevan tärkeää Euroopan tulevaisuuden kannalta, samoin kuin taitojen ja työmarkkinatarpeiden yhteensovittaminen varsinkin tällä hetkellä. Uudet taidot uusia työpaikkoja varten -aloitteessa korostetaan tehokkaampien koulutuspolitiikkojen tarvetta ja tarvetta nykyaikaistaa työmarkkinoita joustoturvapolitiikkojen avulla. Siinä ehdotetaan yhteisiä toimia tulevia taitoja ja työmarkkinatarpeita koskevan laajan arvioinnin laatimiseksi jäsenvaltioiden, yritysten ja muiden sidosryhmien kesken. Aloitteen avulla pyritään edistämään talouden elpymistä ja kasvu- ja työllisyysstrategiaa, lieventämään tämänhetkisen kriisin vaikutuksia työpaikkoihin ja taitoihin sekä parantamaan pitkän aikavälin kilpailukykyä ja oikeudenmukaisuutta. Lisäksi komissio arvioi jatkuvasti toimenpiteiden tehokkuutta yhdessä jäsenvaltioiden kanssa ja antaa aiheesta ensimmäisen raportin vuonna 2010.